

ks. Stanisław Labendowicz

Duch Święty duszą Kościoła

Program duszpastersko-katechetyczny na rok 2017/2018, pod hasłem: „Jesteśmy napełnieni Duchem Świętym”, pochyla się nad tajemnicą obecności i działania Ducha Świętego w Kościele. Celem programu jest odkrycie Osoby Ducha Świętego, otwarcie się na Jego działanie oraz refleksja nad sakramentem bierzmowania i jego skutkami w życiu wierzących. Pierwszą część programu przypomina, że Duch Święty jest duszą Kościoła. W ten sposób podkreśla się, że jest On życiodajnym początkiem Kościoła. Duch Święty obdarza wszystkich członków Kościoła życiem Bożym oraz jednością. To właśnie Duch Święty „przez swoją łaskę pierwszy wzbudza naszą wiarę i udziela nowego życia, które polega na tym, abyśmy znali Jedynego prawdziwego Boga oraz Tego, którego posłał, Jezusa Chrystusa” (KKK 684). Ojciec Święty Jan Paweł II podkreśla, że „Duch Święty mieszka w Kościele, a także w sercach wiernych jak w świątyni (por. 1Kor 3,16; 6,19); w nich przemawia i daje świadectwo przybrania za synów (por. Ga 4,6; Rz 8,15-16.26)” (*Dominum et vivificantem*, 26). Duch Święty jest zatem tchnieniem wszelkiego życia w Kościele. Zesłany „został w dniu Zielonych Świąt (...), aby Kościół ustawicznie uświęcał i aby w ten sposób wierzący mieli przez Chrystusa w jednym Duchu dostęp do Ojca (por. Ef 2,18)” (KDK 4). Duch Święty dokonuje w Kościele

dzieła głoszenia nauki Chrystusowej oraz pogłębiania wiary na wszystkich „poziomach” Ciała Chrystusa, a więc na poziomie apostołów i ich następców w Urzędzie Nauczycielskim oraz na płaszczyźnie powszechnego „zmysłu wiary” ludzi wierzących, w tym katechetów i teologów chrześcijańskich.

1. Duch Święty w początkach Kościoła – Dar Ducha Świętego dla apostołów

Katechizm Kościoła Katolickiego przypomina, że „Duch Święty działa z Ojcem i Synem od początku, aż do wypełnienia zamysłu naszego zbawienia” (KKK 689). W ten sposób wskazuje, że jest On obecny w dziele zbawienia, przenika go, uświęca i prowadzi ku wypełnieniu. W Pierwszym liście do Koryntian czytamy, że „Duch przenika wszystko, nawet głębokości Boga samego” (1Kor 2,10). Jego obecność w początkach Kościoła w szczególny sposób zaznaczyła się poprzez osobę Maryi (por. Łk 1,26.56). Maryja bowiem „dała początek kształtowaniu Kościoła za sprawą Ducha Świętego, sama będąc pierwowzorem tegoż Kościoła”¹. Dzięki pomocy Ducha Świętego Maryja stała się zdolna przezwyciężyć wszelkie trudności i podjąć się realizacji Bożego planu. Poprzez postawę całkowitego zawierzenia Bogu stała się Ona nie tylko

¹ J. Buxakowski, „Aspekty duszpasterskie teologii bierzmowania”, w: *Program duszpasterski na rok 1991/92*, Katowice 1991, s. 22.

Matką Boga – Jezusa Chrystusa, ale również „(typus) Kościoła, w porządku mianowicie wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem” (KK 63). To właśnie od zgody Maryi Duch Święty w sposób bardziej dostrzegalny wkracza w dzieje Kościoła, aby w nim działać i prowadzić wszystkich wierzących. Jest to jeszcze czas ukrytej działalności Ducha Świętego w Kościele. Dopiero „uwielbienie Chrystusa miało przynieść owo udoskonalenie (...) Kościoła, które dokonało się właśnie w Duchu Świętym”².

Zesłanie Ducha Świętego w dniu Pięćdziesiątnicy było niejako aktem powstania i umocnienia, czyli swistego bierzmowania Kościoła (por. Dz 2,1-40). Dzięki Duchowi Świętemu Kościół, zamknięty dotąd w Wieczerniku, otwiera się i wychodzi, aby z mocą głosić naukę Jezusa Chrystusa³. Przekonywał o tym sam Jezus Chrystus, który jeszcze przed odejściem do domu Ojca, z jednej strony skierował do Apostołów i do wszystkich chrześcijan, nakaz głoszenia Jego nauki: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu. Kto uwierzy i przyjmie chrzest, ten będzie zbawiony” (Mk 16,15-16). Natomiast z drugiej strony zapewnił głosicielom słowa Bożego pomoc: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami” (Dz 1,8). Jednocześnie Jezus Chrystus tłumaczył, kim jest Duch Święty. Jest to Pocieszyciel, „którego Ojciec pośle w moim imieniu, On was wszystkiego nauczy i przypomni wam wszystko, co Ja wam powiedziałem” (J 14,26). Tak więc głoszenie Ewangelii i świadczenie o niej swoim, codziennym życiem jest możliwe dla apostołów dzięki

mocy Trzeciej Osoby Bożej. Poprzez wydarzenia, jakie miały miejsce w dniu Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2,1-13) Duch Święty umocnił wiarę. On niejako wyprowadził Apostołów z Wieczernika, najpierw na ulice Jerozolimy oraz drogi Palestyny, a następnie do innych krajów. Można powiedzieć, że dary Ducha Świętego pomogły pierwszym świadkom męki i zmartwychwstania Chrystusa, aby mogli zanieść Jego naukę, tak jak im nakazał sam Chrystus, „aż po krańce ziemi” (Dz 1,8). W dziele ewangelizacji uświęcająca moc Ducha Świętego pomaga nie tylko w głoszeniu nauki Chrystusowej i dawaniu o niej świadectwa, ale także dodaje odwagi, szczególnie tam, gdzie chrześcijanie są prześladowani bądź napotykać na różne trudności⁴.

Papież Jan Paweł II w Liście apostołskim *Tertio millennio adveniente* stwierdza, że „Duch uobecnia w Kościele wszystkich epok i na każdym miejscu jedyne objawienie przyniesione ludziom przez Chrystusa, czyniąc je żywym i skutecznym w duszy każdego człowieka” (TMA 44). Misją Trzeciej Osoby Trójcy Świętej jest doprowadzenie do końca zbawczego planu Boga. Duch Święty ma w pewien sposób zastąpić codzienną obecność Jezusa z uczniami. To On ma przypominać naukę Chrystusa, pocieszać i umacniać. Pismo Święte i Tradycja Kościoła wielokrotnie wskazują na istotną rolę Ducha Świętego w kształtowaniu się wspólnoty chrześcijańskiej. To właśnie wspólnota uczniów – Kościół jest kontynuatorem oraz spadkobiercą dzieła zapoczątkowanego przez Apostołów i wszystkich uczniów Chrystusa. Można powiedzieć, że Kościół jest jednym z największych darów Ducha Świętego

² Tamże, s. 23.

³ Por. tamże, s. 23-24.

⁴ S. Hareźga, *Uświęcająca moc Ducha Świętego wewnątrz wspólnoty kościoła*, w: *Duch Święty i Jego obecność w Kościele. Program Duszpasterski na rok 1997/98*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1997, s. 40.

dla człowieka. Jest on bowiem w Chrystusie sakramentem, czyli znakiem oraz narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego (por. KK I). To Duch Święty, „Prowadząc Kościół do wszelkiej prawdy (por. J 16,13) i jednocześnie we wspólnocie (in communion) i w posłudze, uposaża go w rozmaite dary hierarchiczne oraz charyzmatyczne, i przy ich pomocy nim kieruje oraz owocami swoimi go przyozdabia (por. Ef 4,11-12, 1Kor 12,4, Gal 5,22). Mocą Ewangelii utrzymuje Kościół w ciągłej młodości, ustawicznie go odnawia i do doskonałego zjednoczenia z Oblubieńcem prowadzi” (KK 4).

Dary Ducha Świętego otrzymali najpierw apostołowie, którzy stali się pierwszymi świadkami słów i czynów Jezusa Chrystusa. Następnie umacniani Jego światłem są wszyscy, którzy otrzymują chrzest, a później sakrament bierzmowania. Dlatego też, wszyscy wierni, przez chrzest wcieleni do Kościoła, zobowiązani są wyznawać przed ludźmi wiarę. Natomiast dzięki sakramentowi bierzmowania „jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymując szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronienia jej” (KK 11). Z chrztu i bierzmowania wywodzi się kapłaństwo powszechne jako źródło obowiązku apostołskiego. Toteż wszyscy ochrzczeni powinni korzystać z darów Ducha Świętego w realizacji swojego powołania w Kościele i w świecie. W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* czytamy, że „życie moralne chrześcijan jest podtrzymywane przez dary Ducha Świętego. Są one trwałymi dyspozycjami, które czynią człowieka uległym, by iść za poruszeniami Ducha Świętego” (KKK 1830).

Dzięki natchnieniom Ducha Świętego wierzący mogą dążyć do poznania prawdy i zdobycia świętości. To Duch Święty jest Tym, który zachowuje żywą pamięć Jezusa i jednocześnie „daje świadectwo” oraz „doprowadza do całej prawdy” (por. J 16.13). To właśnie On pomaga ludziom w wypełnianiu woli Bożej w życiu codziennym. Tak więc Duch Święty dokonuje w każdym człowieku oraz we wspólnocie Kościoła dzieła głoszenia nauki Chrystusowej oraz pogłębiania wiary. Czyni to na wszystkich „poziomach” Ciała Chrystusa, a więc na wśród apostołów i ich następców w Urzędzie Nauczycielskim oraz na płaszczyźnie powszechnego „zmysłu wiary” ludzi wierzących. Dlatego też na katechezie szkolnej i parafialnej, w homiliach i całej duszpasterskiej działalności Kościoła należy podkreślać, że Duch Święty jest źródłem dynamizmu w Kościele oraz w świecie. Dzięki Niemu zarówno duchowni, jak i świeccy mogą świadczyć o Chrystusie i krzewić ewangeliczne orędzie w świecie. Dzieje się tak dlatego, że wszyscy chrześcijanie począwszy od apostołów zostają „przyobleczeni mocą z wysoka” (Łk 24,49). Ojciec Święty Jan Paweł II podkreśla, że „Gdy jesteśmy mocni Duchem Boga, jesteśmy także mocni wiarą w człowieka – wiarą, nadzieją i miłością: są one nierozzerwalne i jesteśmy gotowi świadczyć sprawie człowieka wobec każdego, któremu ta sprawa prawdziwie leży na sercu. Dla którego ta sprawa jest święta. Który pragnie jej służyć wedle najlepszej woli. Więc nie trzeba się lękać! Pamiętajcie, że nie ma imperializmu Kościoła. Jest tylko służba. Jest tylko Śmierć Chrystusa na Kalwarii. Jest tylko działanie Ducha Świętego jako owoc tej Śmierci, który trwa z nami wszystkimi, trwa z ludzkością całą aż do skończenia świata (Mt 28,20)”⁵.

⁵ Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy świętej odprawionej na Błoniach, <http://nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/547>, z dn.04.12.2017.

2. Duch Święty zasadą tożsamości Kościoła – Duch Święty przenika światłem całe nauczanie Kościoła

Kościół jest wspólnotą ludu Bożego i Ciałem Chrystusa, który został zbudowanym na fundamencie apostołów. To właśnie w Kościele od samego początku głosi się Ewangelię oraz sprawuje sakramenty. Duch Święty działa w nim poprzez różne dary i charyzmaty, a jednocześnie przenika światłem całą jego naukę. W ten sposób go uświęca, uposaża w rozmaite dary i przy ich pomocy kieruje cały Kościół i wszystkich wierzących ku wieczności (por. KK 4). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podaje, że „Kościół, wspólnota żyjąca w wierze Apostołów, który tę wiarę przekazuje, jest miejscem naszego poznania Ducha Świętego:

- w Pismach, które On natchnął;
- w Tradycji, której zawsze aktualnymi świadkami są Ojcowie Kościoła;
- w Nauczycielskim Urzędzie Kościoła, któremu On asystuje;
- w liturgii sakramentalnej, w której przez jej słowa i symbole Duch Święty prowadzi nas do komunii z Chrystusem;
- w modlitwie, w której wstawia się za nami;
- w charyzmatach i urzędach, które budują Kościół;
- w znakach życia apostolskiego i misyjnego;
- w świadectwie świętych, w którym ukazuje swoją świętość i kontynuuje dzieło Zbawienia” (KKK 688).

Ta myśl o obecności Ducha Świętego we wszystkich przejawach życia Kościoła wskazuje, że działa On zarówno wśród biskupów jako następców apostolskich, ale także wśród kapłanów, zakonników i wiernych świeżych. To właśnie Duch Święty sprawia

przez chrzest i bierzmowanie, że wierzący uczestniczą w funkcji kapłańskiej, prorockiej i królewskiej Chrystusa. W ten sposób mają swój udział w posłannictwie całego Ludu Bożego w Kościele i w świecie. Duch Święty poprzez „Kościół nadaje właściwe znaczenie samemu istnieniu człowieka i świata – istnienie to bowiem pochodzi od Boga i do Boga winno być zwrócone, Jemu oddane”⁶. Dlatego też potrzebne jest pogłębienie rozumienia istoty oraz celu przyjmowania sakramentów świętych. Powołanie chrześcijańskie realizuje się bowiem „przez życie wiary i miłości i składanie Bogu ofiary chwały” (KK 12). Od ochrzczonych wymaga zatem znajomości nauki Chrystusowej, potwierdzonej przez słowa oraz czyny w życiu rodzinnym i społecznym (por. KK 35). *Katechizm Kościoła Katolickiego* podkreśla, że „Poznanie wiary jest możliwe tylko w Duchu Świętym. Aby pozostawać w jedności z Chrystusem, trzeba najpierw zostać poruszonym przez Ducha Świętego. To On wychodzi naprzeciw nas i wzbudza w nas wiarę. Mocą naszego chrztu, pierwszego sakramentu wiary, życie, które ma swoje źródło w Ojcu i zostaje nam ofiarowane w Synu, jest nam udzielane wewnątrz i osobowo przez Ducha Świętego w Kościele” (KKK 683). Również papież Jan Paweł II wielokrotnie przypominał, że Duch Święty jest źródłem prawdy i zasadą tożsamości Kościoła, który jest jeden, święty, katolicki i apostołski. Tylko On może być początkiem życia sakramentalnego, dzięki któremu cała wspólnota Kościoła oraz każdy pojedynczy wierzący „czerpie siłę z Chrystusa, uczestniczy w Jego świętości, żywi się Jego łaską, wzrasta i podąża ku wieczności”⁷.

⁶ K. Wojtyła, *Człowiek drogą Kościoła*, Warszawa 1992, s. 110.

⁷ Jan Paweł II, *Katechezy środowce*, w: *Wierzę w Ducha Świętego*, Watykan 1992, s. 339.

Duch Święty, który został zesłany w dzień Zielonych Świąt, przenika swoim światłem całe nauczanie Kościoła. To On uzdalnia ochrzczonych do świadectwa i modlitwy, do zaangażowania na rzecz apostołstwa, czy różnej służby dla bliźnich. Duch Święty uświęca Kościół i wspomaga wszystkich wierzących w dążeniu do świętości, a „przez swoją łaskę pierwszy wzbudza naszą wiarę i udziela nowego życia, które polega na tym, abyśmy znali «jedyne prawdziwego Boga oraz Tego, którego posłał, Jezusa Chrystusa»” (KKK 684). Dzięki Niemu Chrystusowe orędzie zawarte w Ewangelii jest bardziej zrozumiałe dla ludzi wszystkich czasów. To przecież przez Objawienie Boże „człowiek odkrywa fundamentalne wartości dla realizacji swojego chrześcijańskiego powołania, a mianowicie: świadomość własnej godności osobowej, poczucie odpowiedzialności, ducha solidarności, radość oddania się dla wspólnego dobra, poczucie sprawiedliwości, uczciwości i prawości. Człowiek podniesiony do wymiaru transcendentnego czerpie stamtąd niezbędną pomoc”⁸. Pragnienie poznania Boga Ojca, Syna i Ducha Bożego może zostać urzeczywistnione poprzez zapoznanie się z treścią i przesłaniem Ewangelii. Dlatego też Ewangelią Chrystusową powinno zostać przeniknięte życie wspólnoty parafialnej, rodzinnej, ruchów i stowarzyszeń zgromadzonych w Kościele, jak również przestrzeń życia osobistego oraz środowiska zawodowego czy szkolnego. Kościół tą troską krzewienia nauki Chrystusowej obejmuje wszystkich ludzi. Zobowiązują do tego słowa Chrystusa: „Muszę głosić Dobrą Nowinę

o królestwie Bożym, bo na to zostałem posłany” (Łk 4,43). Odnosi się to do wiernych świeckich, duchowieństwa i osób konsekrowanych. Dlatego też wszyscy ochrzczeni są zobowiązani do kontynuowania Chrystusowego nauczania poprzez głoszone słowo, modlitwę oraz świadectwo życia. W całej tej działalności wspólnotę eklezjalną wspiera i umacnia Duch Święty.

Poprzez sakrament chrztu każdy chrześcijanin otrzymuje Ducha Świętego, który odąd zamieszkuje w nim i obdarza go wieloma łaskami. Natomiast w sakramencie bierzmowania, dokonuje się swoiste umocnienie i utwierdzenie w wierze, które powoduje zakorzenienie w Bożym synostwie (por. KKK 1303). Duch Święty działa poprzez wszystkie sakramenty i w ten sposób dodaje siły i odwagi do świadectwa o Bogu głoszonym słowem i czynem⁹. To On uzdalnia człowieka do apostołowania i bycia prawdziwym świadkiem Chrystusa w Kościele i poza nim (por. KKK 1285). Jezus Chrystus, zwracając się do apostołów, mówił: „Wy jesteście światłem świata. Nie może się ukryć miasto położone na górze. Nie zapala się też światła i nie stawia pod korcem, ale na świeczniku, aby świeciło wszystkim, którzy są w domu. Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie” (Mt 5,14-16). Dlatego też każdy ochrzczony, na wzór apostołów, jest zobowiązany do realizowania swojego życiowego powołania w tym środowisku i w takich okolicznościach, w jakich się aktualnie znajduje. Ojciec Święty Jan Paweł II wskazuje, że „Droga Kościoła przebiega przez

⁸ B. Kołek, A. Spatek, *Samowychowanie w ujęciu Jana Pawła II drogą wprowadzania w świat wartości*, w: *Wychowanie ku wartościom w świetle nauczania Jana Pawła II. Elementy teorii i praktyki*, red. K. Chałas, t. III. *Solidarność, mądrość, wspólnota, wierność, młodość*, Kielce 2006, s. 46.

⁹ Por. B. Częsz, *Misja apostołska chrześcijanina w świetle nauczania Ojców Kościoła*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, *Idźcie i głoscie. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*, Poznań 2016, s. 187.

serce człowieka, tam bowiem jest owo ukryte *miejsce* zbawczego *spotkania z Duchem Świętym*: z Bogiem ukrytym. Tam właśnie Duch Święty staje się «źródłem wody wytryskującej ku żywotowi wiecznemu». Tam trafia on jako Duch Prawdy, a zarazem jako Paraklet przybiegany przez Chrystusa. Działa jako *Pocieszyciel*, jako *Rzecznik* i *Orędownik* – (...) Duch Święty nie przestaje być *Stróżem nadziei* w sercu człowieka: wszystkich ludzi” (*Dominum et vivificaniem*, 67). Wynika z tego, że nigdy nie powinniśmy zapominać o tym, iż Duch Święty jest obecny w Kościele i mieszka w naszych sercach (por. 2Tm 1,14).

3. Związek między działaniem Ducha Świętego i dynamizmem Kościoła

Dyrektorium ogólne o katechizacji podaje, że na mocy „powszechnej woli zbawczej Bóg postanowił, by Objawienie było przekazywane wszystkim narodom i wszystkim pokoleniom oraz pozostało na zawsze zachowane w całości” (DOK 42). Dlatego też „Jezus Chrystus założył Kościół na fundamencie Apostołów i (...) – wysłał ich, by na całym świecie przepowiadali Ewangelię” (DOK 43). Jednocześnie Chrystus, jeszcze przed swoim odejściem obiecał apostołom i ich następcom pomoc – „A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,20). Zapewnienie o obecności Chrystusa, a także Boga Ojca i Ducha Świętego przy każdym głoszącym Jego naukę stały się wsparciem w chwilach zwątpień czy niepowodzeń. Jan Paweł II w Liście apostołskim *Tertio millennio adveniente* przypomina, że po odejściu Jezusa Chrystusa został dany Duch Święty. Posłał Go w imieniu Syna sam Bóg Ojciec. To właśnie Duch Święty „sprawia,

że człowiek uczestniczy w wewnętrznym życiu Boga, że jest na podobieństwo Chrystusa również synem, a także dzieckiem tych dóbr, które są udziałem Syna (por. Ga 4,7). Na tym właśnie polega religia «trwania w wewnętrznym życiu Boga», któremu początek daje Wcielenie Syna Bożego. Duch Święty, który przenika głębokości Boże (por. 1Kor 2,10), wprowadza nas, ludzi, w te głębokości za sprawą ofiary Chrystusa” (TMA 8).

Kościół jest wspólnotą Osób Boskich – Trójcy Świętej i osób ludzkich. W tej wspólnocie Ludu Bożego powstają wzajemne więzy między ludźmi i Bogiem. W ten sposób tworzy się wspólnota braterska, dla której wzorem jedności jest Trójca Święta. Zatem „Zjednoczeni z Synem w miłości Ducha Świętego, chrześcijanie są równocześnie zjednoczeni z Ojcem” (ChL 18). Ta więź duchowa, jaka powstała pomiędzy Jezusem a Jego uczniami stanowi tajemnicę jedności osób we wspólnocie. Ta jedność stanowi tajemnicę Kościoła¹⁰. Sobór Watykański II naucza, że „pasterze i pozostali wierni związani są ze sobą przez konieczne, wzajemne odniesienia; pasterze Kościoła, idąc za przykładem Pana, sobie nawzajem i innym wiernym oddają posługi duchowe, wierni zaś ochoczo świadczą wspólnie pomoc pasterzom i nauczycielom. Tak to w różnolitości dają świadectwo jedności przedziwnej w Ciele Chrystusowym” (KK 32). Kościół tworzą duchowni, konsekrowani oraz świeccy. Jest on zatem wspólnotą ludzi, którzy należą do różnych stanów, posiadają odmienne powołanie, liczne charyzmaty i dary oraz pełnią różne funkcje i posługi. Jednak wszyscy są powołani do braterskiej współpracy opartej na szacunku, miłości i serdeczności (por. ChL 31). Jest to możliwe dzięki działaniu Ducha Świętego. To On buduje ducha komunii i dialogu

¹⁰ Por. S. Łabendowicz, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Sandomierz 1997, s. 20.

oraz wzajemnej współodpowiedzialności między wszystkimi wierzącymi. Ta różnorodność na celu dobro całego Kościoła i wpływ na efektywność w przekazywaniu nauki Jezusa Chrystusa. Niejednolita „wspólnota chrześcijańska jest w sobie samej żywą katechezą. Przez to, czym ona jest, co głosi, co celebrytuje i co czyni, pozostaje zawsze żywym, nieodzownym i pierwszorzędnym miejscem katechezy” (DOK 141). Jednocześnie ważne jest, że współpraca pomiędzy świeckimi i duchownymi w Kościele przybiera różne formy, poczynając od współpracy na rzecz rozwoju religijnego i moralnego człowieka, poprzez pomoc materialną i wsparcie duchowe¹¹.

Kościół jest jeden, ale istnieje w nim różnorodność posługiwania. Ojciec Święty Jan Paweł II podaje, że Duch Święty działa w Kościele „zarówno na sposób sakramentalny, zwłaszcza poprzez bierzmowanie, jak i za pośrednictwem licznych charyzmatów, zadań i posług przez Niego wzbudzanych dla dobra Kościoła: «Jeden jest Duch, który rozmaite swe dary rozdziela stosownie do bogactwa swego i do potrzeb posługiwania, ku pożytkowi Kościoła»” (TMA 45). Dlatego też naturę Kościoła, jak i jego misję należy ukazywać w potrójnym zadaniu – prorockim, królewskim i kapłańskim. Sprawują owe zadania świeccy i duchowni. W tym celu zarówno katecheza szkolna, jak i parafialna ma ukazywać odpowiedź na pytanie, co to znaczy być Kościołem współpracującym. Każdy ochrzczony powinien więc uświadomić sobie prawa i obowiązki, jakie przysługują wszystkim członkom Kościoła. Zobowiązuje do tego sam Duch Święty, który „przynagla nas

do współdziałania” (KK 17). Odnosi się to do wiernych świeckich, duchowieństwa i osób konsekrowanych. Dlatego też działalności Kościoła musi towarzyszyć poczucie prawa i obowiązku, które emanuje z nauczania Jezusa¹². Wszyscy są zobowiązani na miarę swoich możliwości i pełnionego powołania do kontynuowania Chrystusowego nauczania poprzez głoszone słowo, modlitwę oraz świadectwo życia. Pomaga zawsze Duch Święty, który ustawicznie ożywia jedności i całe wspólnoty – Chrystusowe Ciało (por. KK 7) oraz kształtuje Kościół jako Oblubienicę Chrystusa (por. KK 4). Jednocześnie przychodzi z pomocą poprzez słowo Boże i dary oraz różne charyzmaty.

Zadaniem katechezy jest uzmysławiać człowiekowi, że jako istota rozumna i wolna został posłany, aby przeobrażać oblicze ziemi. Kościół, kierując do ochrzczonych ewangeliczne zaproszenie, dostrzega, jak wiele jest problemów i oczekiwań w ich życiu, które pragnie wspólnie z nimi podejmować (por. KDWCh 14). W związku z tym cała wspólnota eklezjalna powinna wciąż nabywać wewnętrznego przekonania, że jest instancją w pierwszej kolejności odpowiedzialną za dzieło głoszenia nauki Chrystusowej¹³. Wspomaga ją Duch Święty, który „w toku dziejów buduje Królestwo Boże i przygotowuje jego ostateczne objawienie w Jezusie Chrystusie, działając ożywczo we wnętrzu człowieka i sprawiając, że w codziennym ludzkim doświadczeniu kiełkują już ziarna ostatecznego zbawienia, które nastąpi na końcu czasów” (TMA 45). Dzięki mocy Ducha dzieci Boże mogą przynosić konkretne owoce życia: „miłość,

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Misyjny „Misyjna posługa laikatu”*, w: *Orędzia Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 1998, s. 308-309.

¹² Por. E. Materski, *Z rozważań nad katechezą po synodzie biskupów 1977*, w: *W służbie Ludowi Bożemu*, red. M. Lijewski, Poznań-Warszawa 1983, s. 142.

¹³ Por. K. Misiaszek, *Wspólnota chrześcijańska (parafia) jako podmiot katechezy*, w: *Katecheza w parafii poszukiwanie tożsamości*, red. K. Kantowski, Warszawa 2004, s. 21.

radość, uprzejmość, dobroć, wierność, łagodność, opanowanie” (Ga 5,22-23). Duch Święty daje życie, a im bardziej wyrzekamy się siebie (por. Mt 16,24-26), tym bardziej upodabniamy się do Ducha (Ga 5,25). Dzięki temu, że Pan Jezus wylał przyobiecane Ducha „lud Nowego Przymierza, będący Kościołem, wezwał oraz zgromadził w jedność wiary, nadziei i miłości, jak naucza Apostoł: «Jedno jest Ciało i jeden Duch, bo też zostaliście wezwani do jednej nadziei, jaką daje wasze powołanie» (Ef 4,4)” (DE 2). W ten sposób każdy chrześcijanin jest powołany do stawania się doskonalszym i dążenia do świętości.

Dzięki Chrystusowi człowiek odkrywa swoją nadprzyrodzoną godność oraz powołanie do życia z Bogiem w wieczności. Potrzebna jest nieustanna praca nad sobą, której celem jest kształtowanie swojego człowieczeństwa. Dobrze ukształtowany człowiek będzie angażował się w budowanie Królestwa Bożego oraz czuł się odpowiedzialny za sprawy społeczne, w tym za potrzeby bliźnich. Drogą prowadzącą do realizowania ideału bycia osobą jest odkrycie prawdy o sobie i własnym powołaniu. Dlatego, jak zauważa Jan Paweł II, „człowiek nie może zrealizować siebie w pełni, zrealizować w pełni swego człowieczeństwa, jeśli nie żyje nadprzyrodzonym wymiarem swego własnego istnienia w świecie i swym związkiem z Bogiem”¹⁴. Jest to spowodowane tym, że tylko właściwe znaczenie życia człowieka może objawić odwieczne Słowo Ojca, „które stając się człowiekiem, objawiło człowiekowi jego własne człowieczeństwo i jego pełny wymiar, to znaczy synostwo Boże”¹⁵. Chrystusowe orędzie zawar-

te w Ewangelii jest kluczem do wszelkiego ludzkiego działania. To właśnie w Objawieniu „człowiek odkrywa fundamentalne wartości dla realizacji swojego chrześcijańskiego powołania, a mianowicie: świadomość własnej godności osobowej, poczucie odpowiedzialności, ducha solidarności, radość oddania się dla wspólnego dobra, poczucie sprawiedliwości, uczciwości i prawości. Człowiek podniesiony do wymiaru transcendentnego czerpie stamtąd niezbędną pomoc”¹⁶.

Wszystkie wartości, jakimi powinien kierować się człowiek w swoim życiu opierają się na nauce zawartej w przykazaniu miłości. Być dobrym chrześcijaninem to oddać się we władanie Boga, który kocha i jest najlepszym wychowawcą człowieka. Chrześcijanin jest wezwany do „walki przeciw ciału” (por. Rz 8,1-12), czyli do walki z grzechem, własnymi słabościami i wadami. Duch Święty wspomaga wierzącego w wyzwaniu się z grzechów oraz życiu według zamysłu Bożego. Wzorem wszelkiego postępowania jest Jezus Chrystus – Nauczyciel. Niemniej jednak to dzięki obecności Ducha Świętego nauka Boża dociera do każdego człowieka. W ten sposób realizuje się Boży plan doprowadzania człowieka do prawdy i pełni człowieczeństwa na ziemi oraz życia wiecznego w niebie. Jednocześnie, jak podaje Jan Paweł II, „Tenże Duch, sam przez się, mocą swoją i wewnętrznym spojeniem członków jednocząc ciało, tworzy i nakazuje miłość wzajemną między wiernymi” (TMA 45). Celem działania Ducha Świętego przez słowo Boże jest nieustanne doskonalenie człowieka oraz całej wspólnoty wierzących zgromadzonych w Kościele.

¹⁴ Jan Paweł II, *W dziele kultury Bóg zawarł przymierze z człowiekiem. Przemówienie do świata kultury*, Rio de Janeiro 01 VII 1980, w: *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, red. M. Radwan, S. Wylązek, T. Gorzkula, Rzym-Lublin 1988, s. 85

¹⁵ Jan Paweł II, *Gratissimam sane. List do rodzin z okazji Roku Rodziny*, w: *Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. P. Słabek, J. Jękot, Kraków 1997, s. 310.

¹⁶ B. Kołek, A. Spałek, *Samowychowanie w ujęciu Jana Pawła II...*, s. 46.

4. Duch Święty uzdalnia do apostołstwa i świadectwa

Fundamentem powszechności apostołstwa jest przykazanie miłości, „które każe troszczyć się przede wszystkim o wieczne zbawienie bliźniego. Dlatego, aby je wypełnić, każdy wierzący powinien naśladować Jezusa Chrystusa jako apostoła Ojca Przedwiecznego”¹⁷. Trzeba podkreślić, że „miłość Boża rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego, który został nam dany” (Rz 5,5). Duch Święty uzdalnia wierzących do czynienia dobra w swoim życiu. To On budzi chęć świadczenia o Bogu oraz głoszenia Jego nauki. Postęp w wielu dziedzinach życia, rozwój techniczny i cywilizacyjny zmienił podejście wielu ludzi do Boga i drugiego człowieka. Dlatego potrzeba głoszenia nauki Jezusa Chrystusa słowem, czynem i modlitwą. Kościół woli Chrystusa, „jest powołany do tego, by «zanieść Dobrą Nowinę do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość». Nakaz misyjny Jezusa obejmuje różne aspekty, wewnętrznie powiązane ze sobą: «głoście» (Mk 16,15), «czyńcie uczniami i nauczajcie», «bądźcie moimi świadkami», «udzielajcie chrztu», «czyńcie to na moją pamiątkę» (Łk 22,19), «miłujcie się wzajemnie» (J 15,12)” (DOK 46). Tak więc wszystkie te aspekty: głoszenie, świadectwo, nauczanie, sakramenty, miłość bliźniego i czynienie uczniami „są drogami i środkami przekazywania jedynej Ewangelii” (DOK 46). Są one jednocześnie terenem

działalności Ducha Świętego, który pobudza wierzących do dawania na różne sposoby świadectwa o Bogu. W ten sposób apostołstwo i świadectwo stają się naturalnymi postawami każdego chrześcijanina, który pragnie dzielić się tym, co dobre i piękne.

Zadaniem Kościoła jest „uobecnić i czynić niejako widzialnym Boga Ojca i Jego Syna wcielonego, przez nieustanne odnawianie się i oczyszczanie pod kierunkiem Ducha Świętego. Osiąga się to przede wszystkim świadectwem żywej i dojrzałej wiary (...) Ta właśnie wiara winna ujawniać swą płodność, przenikając całe życie wiernych, (...), pobudzając ich do sprawiedliwości i miłości, zwłaszcza wobec cierpiących niedostatek. Do okazywania obecności Boga przyczynia się wreszcie najbardziej miłość braterska wiernych, którzy jednomyślni w duchu, współpracują dla wiary Ewangelii i stają się znakiem jedności” (KDK 21). Niewątpliwie świadectwo życia chrześcijańskiego jest podstawową kategorią apostołstwa, które wiąże się z formacją i katechezą. Można więc powiedzieć, że ewangelizacja i apostołstwo są „promieniowaniem” i jakby „przelewaniem się przez brzegi” pełni życia wewnętrznego na drugiego człowieka, które wynika właśnie z odpowiedniej formacji i katechizacji¹⁸. Jest to ukazywanie Chrystusa tym, którzy Go nie znają (por. EN 51). Chodzi o to, aby „Apostołowie uczynili narody uczniami Chrystusa, to znaczy zamienili ich w uczniów, wprowadzili do szkoły Jezusa Chrystusa. Innymi słowy, włączyli w Kościół”¹⁹.

¹⁷ F. Mickiewicz, *Biblijne podstawy powszechnego apostołstwa kościoła*, w: Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski, *Idźcie i głoście. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*, Poznań 2016, s. 158.

¹⁸ Por. E. Weron, *Budzenie olbrzyma*, Poznań 1995, s. 147.

¹⁹ E. Staniek, *Kościół jest misyjny*, http://mateusz.pl/ksiazki/es-uwk/es-uwk_i_20.htm, z dn. 12.09.2016.

Pierwszym miejscem głoszenia o Bogu jest rodzina. Przez dar Ducha w chrzcie świętym, bierzmowaniu i sakramencie małżeństwa rodzice stają się świadkami Chrystusa, prawdziwymi „misjonarzami miłości i życia” (por. FC 49-64), którzy budują Kościół. To oni „jako poświęceni Chrystusowi i namaszczeni Duchem Świętym, w przedziwny sposób są powołani i przygotowani do tego, aby rodziły się w nich zawsze coraz obfitsze owoce Ducha. Wszystkie bowiem ich uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, wypoczynek ducha i ciała, jeśli odbywają się w Duchu, a nawet utraπienia życia, jeśli cierpliwie są znoszone, stają się duchowymi ofiarami, miłymi Bogu” (DA 34). Również we wspólnocie parafii Duch Święty pomaga wszystkim członkom parafii, aby stawali się wspólnotami modlitwy, korzystali z sakramentów, a szczególnie z Eucharystii, uczestniczyli w życiu parafii, aby ich praca była współdziałaniem z Bogiem. To dzięki Niemu mamy pewność, że zostaną stworzone wspólnoty mocne żywą wiarą i nadzieją oraz angażujące się w czynną miłość Kościoła²⁰. Parafia przeniknięta mocą Ducha Świętego zapewnia duszpasterstwo grupowe i ogólne. Jednocześnie gromadzi chrześcijan we wspólnotę, która przysposabia i „przyzwyczajają do normalnej praktyki życia liturgicznego; (...) podtrzymuje i ożywia wiarę we współczesnych ludziach; (...) zapewnia (...) zbawczą naukę Chrystusa; (...) pobudza do odczuwania i praktykowania pokornej miłości, przejawiającej się w dobrych i braterskich uczynkach” (ChL 26).

W parafii, jak nigdzie indziej, ewangelizacja staje się nauczaniem, wychowaniem i świadectwem życia

(por. EN 29-39). Jednocześnie zakłada ona współpracę poszczególnych wiernych oraz uwzględnia wszystkie potrzeby osób do niej należących²¹. Na terenie parafii działają stowarzyszenia, ruchy i grupy, które włączają osobę w życie Kościoła, czyniąc ją podmiotem działania, wywołując jej inicjatywę i odpowiedzialność (por. DCG 76). W ten sposób inspirują do apostołstwa (por. DOK 257) oraz wskazują na obecność i działanie Ducha Świętego w danej epoce dziejów. Trudno więc odmówić tym wspólnotom charakteru profetycznego. Mogą być więc znakiem przemiany i prawdziwym wyzwaniem, skierowanym zarówno do Kościoła, jak i do społeczeństwa, oraz źródłem odnowy całego chrześcijaństwa. Ojciec Święty Jan Paweł II apeluje, aby duszpasterze zadbali „o tworzenie niewielkich podstawowych wspólnot kościelnych, zwanych także wspólnotami żywymi, w których wierni mogą przekazywać sobie nawzajem słowo Boże oraz służyć innym i praktykować miłość. Wspólnoty te są prawdziwym wyrazem kościelnej komunii i ośrodkami ewangelizacji, działającymi w łączności ze swoimi pasterzami” (ChL 26). Miejsce, w którym Duch Święty uzdalnia do apostołstwa i świadectwa jest również szkoła. To dzięki postawie wiary uczniów czy nauczycieli niektórzy uczniowie po raz pierwszy usłyszą o Bogu. W rzeczywistości szkolnej mamy do czynienia nie tylko z poznaniem, zrozumieniem i przeżywaniem prawdy religijnej, ale również z koniecznością przyjęcia w życiu określonych postaw religijno-moralnych²². Stąd potrzeba w katechezie szkolnej świadków wiary i apostołskiego głoszenia nauki Bożej.

²⁰ Por. F. Woronowski, *Przewodnik duszpastersko-apostołski. Synteza założeń uczestnictwa w posłanniczej działalności Kościoła*, Lubaczów-Łomża 1985, s. 45-46.

²¹ Por. E. Alberich, A. Binz, *Formy katechezy dorosłych*, Torino 1995, s. 55-74.

²² Por. J. Szpet, *Inicjacyjna funkcja katechezy*, „Horyzonty Wiary” 7 (1996) 3, s. 56.

Duch Święty uzdalnia wierzących do świadczenia o Bogu w życiu społecznym, gospodarczym, ekonomicznym czy politycznym. Nauczanie Kościoła i katecheza ewangelizacyjna mają ukazywać moralność chrześcijańską oraz postępowanie według Dekalogu, jako elementy realizacji społecznego dobra wspólnego. W pracy i wypełnianiu wszystkich swoich obowiązków wierzący powinni być apostołami i przyczyniać się do przenikania rzeczywistości ziemskiej duchem Ewangelii (por. DA 5). Ewangelia Chrystusowa i postawa świadectwa chrześcijan muszą oddziaływać na wszystkie dziedziny ludzkiego życia. Wynika z tego, że każde ze środowisk życia człowieka (rodzinne, społeczne, kulturowe, zawodowe, religijne) może być również środowiskiem głoszenia Ewangelii oraz świadczenia o Bogu. Dzieje się tak, gdyż Duch Święty otrzymany podczas chrztu towarzyszy i wspomaga wierzących w ich codziennym życiu. Pomaga człowiekowi zarówno w życiu rodzinnym, zawodowym lub społecznym, aby w ten sposób można było doskonalić także jego religijność (por. DCG 94). Duch Boży przenika całą egzystencję ludzką, a więc życie dzieci, młodzieży i starszych w ich środowisku rodzinnym i kościelnym, ale i w społeczeństwie. Wiara, która jest darem Chrystusa i rozwija się przez sakramenty w Kościele, „nie jest rzeczywistością abstrakcyjną, ale jest zawsze uwarunkowana wpływem różnych czynników i grup społecznych. Odpowiedzialność całego Kościoła za świadectwo i apostołstwo zakłada potrzebę zaangażowania i współpracy różnych środowisk, szczególnie zaś tych, które mają podstawowe znaczenie dla rozwoju człowieka”²³. Duch Święty pomaga

Kościółowi i poszczególnym wierzącym w realizowaniu misji głoszenia Chrystusa słowem i postawą życiową. Uczeń Chrystusa powinien „nie tylko zachowywać wiarę i żyć nią, ale także wyznawać ją, odważnie świadczyć o niej i szerzyć ją” (KKK 1816). Powinien także być gotowy „wyznawać Chrystusa wobec ludzi i iść za Nim drogą krzyża wśród prześladowań, których nigdy nie brakuje Kościołowi” (KK 42).

Podsumowanie

Duch Święty, jak przypomina papież Franciszek „najpierw spoczywa na każdym, a następnie wszystkich łączy. Każdemu daje dar i wszystkich gromadzi w jedno. Innymi słowy, ten sam Duch tworzy różnorodność i jedność, kształtując w ten sposób lud nowy, zróżnicowany i zjednoczony: Kościół powszechny”²⁴. Dzięki licznym darom, których udziela Duch Święty można kształtować postawę chrześcijańską, a więc żyć na co dzień Ewangelią i służyć innym poprzez modlitwę, słowo i czyn. Święty Paweł podaje, że „Duch przychodzi z pomocą naszej słabości. Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami” (Rz 8,26). Zadaniem katechetów i duszpasterzy jest ukazanie, że wylanie tychże darów następuje podczas chrztu, a następnie poprzez sakrament bierzmowania. Wierzący otrzymują dary, które mają nie tylko służyć jednostce, ale i całej wspólnotie Kościoła. Tak więc „Duch Święty, którego Chrystus – Głowa Ciała – wylewa na swoje członki, buduje, ożywia i uświęca Kościół, będący sakramentem komunii Trójcy Świętej i ludzi”

²³ J. Stala, *Współpraca środowisk w posłudze katechetycznej*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafla, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 140.

²⁴ Franciszek, *Duch Święty fundamentem jedności Kościoła*, <https://ekai.pl/duch-swiety-fundamentem-jednosci-kościola>, z dn. 13.11.2017.

(KKK 746). W tym kontekście ważne jest ukazanie radości z życia w jedności z Bogiem i drugim człowiekiem oraz głoszenie nadziei życia wiecznego. Powinno zatem kształtować się postawy wdzięczności za dary i natchnienia Ducha Świętego. Według św. Pawła Apostoła trzeba także dostrzegać w darze Trzeciej Osoby Bożej gwarancje spełnienia naszych dążeń do zbawienia: „A nadzieja zawieść nie może, ponieważ miłość Boża rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego” (Rz 5,5). Mając taką perspektywę, chrześcijanin w wypełnianiu wszystkich swoich obowiązków powinien być apostołem i przyczyniać się do przenikania rzeczywistości ziemskiej duchem Ewangelii (por. DA 5).

Życie we wspólnocie Kościoła wymaga od osób duchownych i świeckich wspólnego podejmowania różnego rodzaju działań w celu głoszeniu słowa Bożego i świadczenia o nim swoim życiem. Dlatego też „W ten Boży plan, zapoczątkowany od wieków w Chrystusie, doskonałym «obrazie» Ojca (por. Kol 1,15) i osiągniętym swą doskonałością w Nim, «Pierworodnym spośród umarłych» (Kol 1,18), wpisuje się *nasza historia*, naznaczona naszym wysiłkiem osobistym i zbiorowym dla polepszenia położenia człowieka, przezwyciężenia stale zjawiających się na naszej drodze trudności” (SRS 31). Przez chrześcijańskie podejście do życia, które jest przeniknięte mocą Ducha Świętego, człowiek ma budować dobro wspólne,

przyczyniać się do rozwoju kultury, umacniać gospodarkę narodową, doskonalić chrześcijański porządek i zabezpieczyć pokój między ludźmi. To właśnie dzięki licznym natchnieniom Ducha Świętego i z inspiracji prawd wiary, zasad etyki i różnych przeżyć na bazie chrześcijaństwa mogą powstać dzieła literatury, muzyki, architektury, a przede wszystkim kształtować się osobowości, które realizują wartości ludzkie. Większe zaangażowanie się chrześcijan w tworzenie współczesnego świata na pewno pozwoli na przezwyciężenie wielu kryzysów, jakie pojawiają się we współczesnych społeczeństwach, które bardzo często odrzuciły już Boga²⁵. Wynika stąd, że życie chrześcijanina nie może być „niczym innym jak nieustannym wzrastaniem, postępowaniem w kierunku Ducha Świętego i dzięki Jego impulsom, co zakłada zwracanie na Niego uwagi, słuchanie Go, okazywanie Mu posłuszeństwa poprzez życie ukształtowane przez Jego siłę i styl”²⁶. Postawa apostołska jest postawą świadka wiary, otwartego w stosunku do świata, zaangażowanego w nim przez tworzenie wartości mających na celu dobro człowieka. Jest to świadectwo wiary, jakie każdy chrześcijanin powinien dawać w rodzinie, w miejscu pracy, w zaangażowaniu społecznym, a także w chwilach relaksu. Jeżeli człowiek pozwala działać Bogu – Trójcy Świętej w swoim życiu, to On zmieni jego jakość w taki sposób, że nabierze ono sensu i właściwego celu.

Ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz, prof. KUL – Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

²⁵ Por. L. Dyczewski, *Chrześcijaństwo – katolicy tworzą własną kulturę*, „Kształtowanie duchowości nauczycieli, „Zeszyty Nauczycieli i Wychowawców”, z. 6, red. S. Łabendowicz, Radom 2006, s. 36-37.

²⁶ Komisja Teologiczno-Historyczna Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, *Pełna jest ziemia Twego Ducha, Panie*, Katowice 1997, s. 164-168.